

Az utolsó levellem

Engem mindig is nagyon foglalkoztatott a közélet, sőt erősen szerepet játszottam a kis városunkban keletkező friss hírek terjesztésében is, de Édesanyám ezt egy nap megunva így szólt hozzám: „Lajos fiam! Egyet jegyezz meg! Háromféle ember van Magyarországon: aki már ült börtönben, aki most is börtönben ül, és akit le fognak csukni.” Gondoltam magamban: „Édes jó anyám, ez sem elég ahhoz, hogy eltántoríts engemet a politikától.” Látta az arcomon, hogy visszaszóltam volna, de nem tettem, ezért rám szólt: - „Tudod-e, hogy jobb messzi lenni az akasztófától?” Nézttem rá, kicsit megszeppenve, csak ott álltam előtte, Ő pedig maga mellé húzott egy sámlit, majd leültetett. Úgy éreztem, majd most elmondja végre, amit sok éve nem tudok biztosan. Így is tett. Odanyúlt az almáriumhoz, és elővett egy kis mandzsettagombot. Átadta nekem, majd ezt mondta: „Apádék mindig általestek a küszöbön, és amit szabad törvénynek, azt nem szabad szegényeknek. Tudod, immáron tizenöt éve hogy jobblétre szenderültek, bár okát nem ismered, akkor két éves voltál. Édesapád a barátaival indult hazafelé a munkából, ugyanis pont akkor bontották le a Hollósy Kornélia Színházat. Miközben dolgoztak, aközben is hallottak hangos kiáltásokat, de úgy gondolták, hogy megint csak a fiatalok bolondoznak. A munka befejeztével a színház rommaradványaitól nem messze meglátták Ignác bátyádat, amint körülvette Őt a tömeg, és ütlegelték. Apád odarohant, a barátai meg el, de apád nem rohant túl gyorsan, addigra már bátyád a földön heverve lehelte ki lelkét. Kiabáltak apádra, amint nekirohant volna a gyilkosoknak: „Oroszok haza!” Gondolták bátyádról, hogy orosz, és nem is hagyták szólalni. Édesapád el nem tudta találni, hogy Ignác miféle dologba keveredhetett. Politizált. Kárért csinálta, de nem tudta, hogy „a király haragját hamar halál követi”.

Ignác és a kis barátai mindig rosszkor, és rossz helyen voltak, egy csapatot alkotva keltették az emberek szemében a félelmet. Nem is félelmet, inkább az oktalan megrettenést. Édesapád szívébe kést döftek, mikor menteni próbálta volna a menthetetlent, ezzel felbőszítve a tömeget. Ott feküdtek egymás mellett, közel, mégis olyan távol, ameddig rájuk nem találtak. A mai napig sem beszél erről senki, mintha meg sem történt volna, de ennek a két embernek a halálát köd fedi. Csak édesapád után maradt aznapról emlékem. A leszakított mandzsettagombja a vértől vörös macskaköves úton hevert. Erősen szorította a szívét, amíg dobogott.”

Könnybe lábadt szemekkel hallgattam végig jó anyám emlékezését, és töröltem le a mélabús arcán hevesen végig csorduló könnyeket a saját könnyeimmel áztatott ruhám ujjával. - „Tényleg így volt?” - kérdeztem. - „Megölték őket? Ennyit számítana egy emberi élet?”

Bosszút esküdve elviharzottam otthonról táskámat felkapva hátamra, még arra se volt időm, hogy a cipőmbe belebújjak, gondoltam, majd az iskolába menet behúzzom magamat a surranómba. Így is lett, ahogy elindultam, lépésenként húztam a sarkamra a cipőmet, ezzel teljesen elvesztettem az egyensúlyomat, a táskámat követve bordáimra estem az út közepén. Egy igencsak gyorsan haladó biciklista jött éppen felém, csak a bajusza látszott ki a sapka alól. Leugrott hirtelen a kerékpárról mikor mellém érkezett, majd felsegített:

- „Ilyen biztos lábakon én bizonytalan lennék fiam.” Majd ment volna tovább, de hirtelen feleszméltem, és utána kiáltottam: - „Téged ismerlek!” Valóban ismertem, Laci bátyám volt az, Édesapám fivére. - „Te vagy az? Ezer éve nem láttalak. Hogy megváltoztál...” Pár mondat után észrevette, hogy mennyire feldúlt vagyok, ezért elkísért az utamon, addig is próbált

faggatni, hogy mi a bajom. Mindig is itt lakott Makón, ezt mondta is nekem Édesanyám, de legutoljára négy éve találkoztam vele, mégis felismertem most, annak köszönhetően, hogy az arca egy cseppnyit sem változott. Pár mondatváltást, kérdést még megengedett az idő, amíg gimnázium elé nem érkeztünk. Megtudtam Tőle azt, amit még tudni akartam apám és bátyám haláláról. Közöltem vele, hogy Édesanyám az imént mindent elmondott nekem, amit eddig nem értettem volna meg, ami egész idáig nyomta a szívét. Meglepődve hallgatta mindig a válaszaimat, és mondta is, hogy mennyire egyezik a hangom Édesapáméval.

- „Soha sem értettem, hogy miért nem Te lettél a harmadik Ignác a családban, nagyapád és apád után.” A nagybátyám homlokon csókolt, és elköszönt tőlem, mikor odaértünk a gimnáziumba bevezető nagykapuhoz. Megbeszéltük, hogy majd tartjuk a kapcsolatot, és megadta a címét is. Mondta, hogy nyugodtan fordulhatok hozzá tanácsért, ha valami problémám van. A bácsikámnak köszönhetően már biztosan tudtam, hogy a politika ölte meg a szeretteimet.

Tudtam, hogy nekem benne kell lennem valamiben, aminek segítségével kifejezhetem a fájdalmam, és bosszút állhatok. Amint beérkeztem a kapun, a barátaimat, osztálytársaimat körbeültetve meséltem el mindenkinek, hogy mi történt velem reggel. Úgy néztek rám, mintha csak kitaláltam volna mindent, mert ők nem is hallottak sem a szüleiktől, sem senkitől az évekkel ezelőtti Rózsássyak meggyilkolásáról. Hogy is hallottak volna? Akkor még alig egy-két évesek voltak ők is. Miután elmondtam a velem történt dolgokat, meglepő dolog történt.

-„Rózsássy Ignác volt az apád?”- kérdezte tőlem félénken egy fiú. Bólintásomat követően, szörnyülködve hajtotta le a fejét. Kíváncsivá tett. - „Vajon mit tudhat Ő?”- gondoltam. - „Vajon miért így hajtotta le a fejét?” Megkérdeztem Tőle, de csak annyit mondott, hogy jó ember volt. Bár megerősítette bennem a tudatot, hogy Édesapám nagyon jó ember volt, de nem kaptam választ arra, ami legbelül engem a leginkább érdekelt. Úgy gondoltam, hogy biztos fájna, amit mondana, és ezzel Ő is tisztában lehetett, ezért is nem akarta nekem elmondani. Faggatni kezdtem reszkető hangon. - „Mit tudsz?” Csend követte a kérdésem, majd ismét megkérdeztem Tőle, hogy mit tud a haláláról. Elmondta, hogy az ő apja az én Édesapámmal együtt dolgozott azon a napon, amikor megölték őket, csak apámon kívül mindenki elszaladt, mert megrémültek a tömegetől. Hiába kiabált, hogy ott fekszik a fia, a munkatársai gyorsan eliszkoltak.

Nagyon dühös voltam. Ebben a tudatban éltem, és avattam be továbbra is az osztálytársaimat minden új történésbe, akik szó nélkül követtek engem, és a szavaimat a bosszúállás érdekében, amikor a történeteket követő első héten hírt kaptunk, hogy október 16-án a szegedi egyetemisták ifjúsági szervezetet hoztak létre. Nem is hallottunk mást, csak a rádión keresztül értesültünk, hogy: „Október 22-én tüntetést szerveznek a budapesti Műegyetem diákjai, hogy előadják 16 pontos követeléseiket.” Megörültem, hogy talán végre kicsit közelebb kerülhetek a retorzió beteljesedéséhez, ezért ha mindig nem is tudtam, de fél füllel hallgattam a körülöttünk történő eseményeket, persze csak az Édesanyám tudta nélkül. Ha tudta volna, hogy én is, mint a bátyám egykoron, erősen politizálok, biztos bezárt volna azzal az indokkal, hogy a fivérem sorsára jutok. Túlságosan is féltett mindig is, miután csak én maradtam neki.

Kijátszottuk a szüleinket, és így titokban mindig értesültünk az éppen zajló eseményekről. Mindig gyűléseket tartottunk. Ha valamelyikünk hiányzott az iskolából, nem engedhettük meg, hogy lemaradjon a friss hírekről, ezért ilyen helyzetekben valaki iskola előtt mindig

bedobott hozzá egy kopogós levelet. Hogy mi is az a kopogós levél? Még a kezdetekkor annyira izgatottan szervezkedtünk, hogy iskola helyett elmentünk megbeszélést tartani egy a vasútállomáshoz közeli elhagyatott házba. Az volt a mi kis helyünk. Akkor ott megegyeztünk, hogy ha valaki új információval gazdagodott a tüntetéssel vagy más politikai történéssel kapcsolatosan, az írjon egy levelet a másiknak, és mielőtt bedobná, kopogjon az ablakán négyszer, ezzel jelezze, hogy levelet dobott be a postaládájukba, nehogy a szülők olvassák el elsőként. Szerencsénk volt mindig, mert egyből meghallottuk egymás kopogását, és el tudtuk titkolni a szervezkedéseinket. Biztosak voltunk abban, hogy ha megtudná bármelyikünk Édesanyja vagy Édesapja, hogy mire készülünk, akkor ismét hallgatnunk kellett volna a rövid mondatba foglalt elszomorító és mégis elgondolkodtató közmondásokat, amiket még a szüleiktől tanultak el. Általában ha valamelyikünk kapott egy kopogós levelet, azt még aznap tovább kellett küldenie, és be kellett dobnia a legközelebbi embernek ugyanilyen módon. Volt olyan, amikor órán írtunk levelet egymásnak, és ott beszéltük meg az akkor hallott híreket. Ezek a levelek mindig nálam maradtak, nem akartuk kidobni őket. Féltünk, hogy majd valaki megtalálja, és baj lesz belőle, ezért egy kis fadobozba tettem, és mindig a táskámban volt. Három nap múlva késő este ismét kaptunk egy hírt, hogy tömegmészárlás történt a Parlament előtti téren. Az egyik tagunknak, Ildinek a nagyszüleit a mészárlás során meggyilkolták. Legelsőnek engem értesített. Miután elolvastam a levelét, elvittem egy tőlem kétutcányira lévő Piacz téri kisházba, ahol Imre lakott, a legjobb barátom. Imre nem akart csatlakozni elsőként hozzánk, de sikerült meggyőzőm. Úgy éreztem, csak azért lépett közénk, hogy ne haragudjak meg rá. Épp indultam hozzá, kopogtam négyszer, és bedobtam a postaládájukba a levelet. Imre meghallotta, kirohant felzaklatottan, rémült arckifejezéssel, remegő ajkakkal mondta nekem, hogy megsebesítették. Az utcákon tomboló tömeg lábai alá kerülve ijedt meg ennyire, és megfogadta, hogy ezután még inkább meg akarja szüntetni ezt a helyzetet. Ő sosem volt az a bosszúálló típus, de ez az év ezt hozta ki minden emberből.

Folyamatosan új eseményekről hallottunk. A gimnáziumban volt egy fiú, Fazekas Lajos, akinek az édesapja a makói rendőrfőkapitány volt. Lajos találkozott iskola után Ildivel, és arról beszélgettek, hogy néma tüntetést kellene szervezni a pesti áldozatok emlékére. Ildi egyből elmondta nekünk a hírt, amit mi - amilyen gyorsan csak lehetett-, szét is kürtöltünk. Ezt követően már mindenki erről beszélt. Felvettük a kapcsolatot a gépgyári dolgozókkal is. Lajos és Ildi elmentek engedélyt kérni a rendőrséghez a terveink megvalósításának érdekében. Lajos édesapjának kikötése az volt, hogy csakis fegyelmezett néma tüntetésről lehet szó. Bólogatással válaszoltak minden kérdésre, és izgatottan várták, hogy közölhessék velünk a jó hírt, ám ekkor az igazgatótól is engedélyt kellett kérniük a felvonuláshoz. Szerencsére az igazgató megadta az engedélyt, és a makói Közgazdasági Technikum diákjait is értesíthették. Olyannyira örültek, hogy Marczis Vilmos, az igazgató az engedélyt megadta, hogy még inkább szervezkedni kezdtek. Az egyik délutánra gyűlést hirdettünk ismét a vonatállomáshoz közeli rejtkehelyünkön, ahol Kelemen János, legújabb tagunk, sok jó ötlettel állt elő. - „Magyar zászlót a gimnáziumra!” Alig értünk oda, már megkezdte mondanivalóját, mi pedig a hirtelen elkezdett kiáltásától megugrottunk, ajkunkat lefelé biggyesztve, szemöldökünket felhúzva. - „Ne ordíts Jancsi!”- szoltunk rá, de belőle csak jöttek és jöttek az újabbnál újabb ötletek, mintha egy éve csak ezt tervezte volna, mintha mindig is csak ezzel foglalkozott volna, de nem, ezek csak spontán ötletek voltak, és addig beszélt nekünk, amíg Ildi közbe nem szólt: - „Készítessünk Kossuth címet!” A meghökkenítő gondolatára János csak annyit

felelt: - „Megörültél? Hozzuk újra nyilvánosan szóba a 48-49-es évet?” De Ildi nem tágitott, kiállt az ötlete mellett, és azt mondta, hogy döntsünk. Vagy a zászló, vagy a címer. Akkora vitát szítottunk magunk körül, hogy végül a békére hivatkozva kénytelenek voltunk mind a két ötletet elfogadni.

Megbeszéltük, hogy mikor lesz a gyülekezés a gimnázium udvarában, majd ott találkoztunk. Megérkeztek a Közgazdasági Technikum diákjai, majd ezután a gépgyár dolgozói is. Mikor Ildi úgy látta, hogy már elég sokan vagyunk, felállt egy zsámolyra, és elszavalta a Nemzeti dalt és a Szózatot. Miután elmondta, folytatódott a diákoknak a tanítás, de a felnőtt jelenlévő tagok indulatai túlságosan is felszínre törtek. Ledöntötték a gimnázium előtt lévő szovjet emlékművet, ordibáltak, és nem tágitottak a gimnázium közeléből egy tapodtat sem. Akkor még nem érezték, hogy ennek komoly következményei lesznek, de szerintem eléggé meg is kapták büntetésüket. Mi egyáltalán nem tartottunk semmitől, úgy értelmeztük az igazgató úr szavait, hogy mellettünk áll. Az emlékmű ledöntése után annyit mondott: „Sebaj, gyerekek! Legalább lesz hová állítani József Attila szobrát!”

A diákság körében valaki olyan döntést szeretett volna érvényesíteni, ami az igazgató úr lemondását foglalta magába. Kicsivel később a gimnáziumban megválasztották a nemzeti bizottságot, aminek az elnöke az iskola későbbi igazgatója lett.

1957. február 23-a volt az gimnázium fekete napja. Beleragadtam a politika sötét bugyraiba. Nem tudtam mit kezdeni. Bosszúéhes voltam, mert meggyilkolták a fivéremet, és az Édesapámat. Az Édesanyám a fekete napon már tudottmindent, mert a rendőrök felkeresték, és beszámoltak neki mindenről. Szégyellte a fiát, szégyellte, hogy olyan lettem, mint a bátyám. - „Én nem fogok virággal gyászolni, én azt fogom tenni, amit a szeretteim akartak volna.”- mondtam, amikor Édesanyám a hazaérkezésem után könnyes szemmel fogadott. Tudtam, hogy tudja. Tudott mindent. Mekkora csalódást okoztam neki. Mekkora púp voltam a hátán. De én szentül állítottam, hogy nekem be kell fejeznem, amit a fivérem kitervelt. Bebeszéltem magamnak, hogy erre csak én lehetek képes. Ezt tartottam a legfontosabb feladatommak. Szerencsére abból fakadtak az élményeink, hogy mindig kockáztattunk. Én, és a „bandám” mindig ott volt mindenhol. Politizáltunk reggel, délben, este. Viszont eljött a nap, amikor megállt mindenkinek az ereiben a vér, megfeszült a mellkasunk, a szívünk egyre hevesebben vert, mégis lefagyva, mozdulatlanul ültünk csak.

Hangos kiabálást hallottunk reggel a tanóra közepén. Hangos lépteket, sokat egymás után. Egyre közeledtek. A fekete napon a reggeli matematika órára géppisztollyal betört ajtón keresztül hurcolták ki a hangosan sikítózó Ildit. Ránéztem az osztálytársaimra, teljes kétségbeesést tapasztaltam az arcukon, és inkább lesütöttem a szemeimet. Gondoltam magamban: „Menni fog! Apád, és a bátyád nem azért haltak meg, hogy befejezetlenül maradjon minden!” Biztattam magamat tovább: „Meg kell csinálnod! Erősnek kell maradnod!” Én minél inkább motivált lettem, a többiek annál inkább megrémültek. Meg sem mertünk szólalni. Nem mertünk a karhatalmisták szemébe nézni, nehogy minket is elvigyenek. Egészen addig ott voltak, ameddig ki nem csengettek az óráról. Azután a tanári elé mentek, és berontottak. Összehívtak minden pedagógust, és több mint egy órán keresztül bent tartották őket. Tudom, mert akkor pont az osztályteremben vártuk az óra kezdetét, amikor szóltak a szomszéd teremből a gyerekek, hogy ne várjuk a Tanárnőt, mert most fejmosáson vesz részt. Féltünk a folyosóra kimenni, hogy nézelődjünk, hátha látunk vagy hallunk valamit. Féltünk, nehogy elkapjanak minket is. Síri csendben ült az osztály minden

tagja, kivétel nélkül. Szemünk leszegve a padlóra, légzésünk halkabb a csendnél, és csak várunk. Nem jött senki. Eltelt egy óra, azután megint hallottuk a lépteiket. Egyre közelebb és közelebb. Bejöttek a karhatalmisták, és mindenkinek a táskáját egyesével kiborították az asztalra. Nem tudtuk, hogy mit kereshetnek. Nagyon alaposan átvizsgálták mindenkinek a dolgait. Hallottam, ahogy beszéltek egymás között, és mondta az egyik a másiknak, hogy itt nincs semmiféle levél, ne is kutassanak tovább. Már csak én voltam hátra. Ekkor rám nézett.

- „De van!”- kiáltott fel, majd mellém lépett, és kirántotta a táskámat a lábam alól. Elrejtettem, mert én pontosan tudtam, hogy a mi leveleinket keresik. Azokat a kopogós leveleket, amiket én mindig elrejtettem a táskámba, egy fadobozba. Amikor pakolták ki a táskámat, a fadobozt megtalálták benne, és mondták, hogy nyissam ki. Félve nyitottam ki, mert tudtam, hogy ha megtalálják benne a leveleket, akkor elhurcolnak engem is. Nagyon féltem. Sosem éreztem még ekkora félelmet. A levelek alapján megállapították, hogy mindegyikünk benne volt a szervezkedésekben. Bevittek mindenkit kihallgatásra. Valamelyikünket még aznap hazaengedték, viszont voltak, akik nem úszták meg ennyivel. Imrét kémkedésre kényszerítették. Bár nem mondta, mivel nem szóltunk egymáshoz másnap az iskolában, mert néma csendben ültünk, de onnan tudom, mert azt mondta az órán a Tanárnőnek, aki kicsit eltért a tananyagtól, hogy: - „Az órán csak a tananyaggal tessék foglalkozni, mert minden héten jelentést kell adnom az iskolában történekről!” Miután elhangzott ez a mondat, a Tanárnő is megszeppenve folytatta az órát, mi pedig még csendesebbek lettünk. Szinte ott se voltunk.

Két nap múlva a rendőrkapitányság vezetője levelet írt az igazgatóságnak. Ildiról nem tudtunk egészen két hétig semmit, egészen addig, ameddig egyszer csak ki nem engedték a vizsgálati fogságból. Teltek múltak a napok, hetek, szótlanná vált az iskola, minden órán csak a légy zümmögése keltett zajt. Március lett. Március első napja nem telt másképp, csak a falak bámulásával, a néma csenddel és a félelemmel.

Másnap érkezett a diákok felelősségre vonása. Az osztálytársaim közül voltak olyanok, akik nem fejezhették be a gimnáziumot, hiába lettek volna magántanulók, akkor sem érettségizhettek volna le. A barátaim, osztálytársaim nagy részét külföldre hurcolták, közöttük Imrét is. Sokan maradtak ki szüleik kérésére, ahogy én is. A büntetés, amit kaptam, Édesanyámra is rossz hatással volt, ugyanis még inkább megalázónak vélte a kialakult helyzetet. Ezek a büntetések nem csupán megbélyegezték az embert, de még csak lehetőséget sem adtak arra, hogy új életet kezdjen. Arra sem, hogy befejezzük a tanulmányainkat rendesen. Természetesen az volt a céljuk, hogy mivel tönkretettünk mindent, ők is tönkretesznek minket egy életre.

Féltem, mert nem tudtam, hogy majd ha idősebb leszek, lesz-e olyan asszony, aki szerelmével ajándékozna meg, és tudna-e rám úgy nézni, ahogy más nem? Lesz-e olyan munka, amit végezhetek? Ha lesznek gyermekeim, felnéznek majd rám, vagy szégyellni fognak? Nem tudtam befejezni az iskolát. Amikor sétáltam az utcán, csak a szemrehányásokkal találtam szemben magamat. Csak az emberek lenéző tekintetével. Nem bírtam már. Én jót szerettem volna cselekedni. Én jobb sorsot akartam volna. Sikerült nekik, amit elterveztek. Jövőtlenítettek. Szegénységben élünk Édesanyámmal még az elkövetkező fél évben. Megbékélt. Minden reggel étellel fogadott az asztalnál. Nem tudtam, hogy honnan vehette azt a kis kenyeret, amit általában reggel elfogyasztottam. Nem talált munkát magának, ahogy én sem. Egyikünk sem jutott pénzhez, ezért spórolnunk kellett mindennel. Túlságosan

is szűkösen éltünk. Egyre rosszabb körülmények között. Volt néhányszor, amikor kétszer is ehettem egy nap. Amikor anyám reggelivel várt az asztalnál, sosem maradt benn velem, mindig kiment a szobából. Mintha nem akarta volna nézni, ahogy eszek. - „De miért? Mi baja lehet ezzel?” - gondoltam mindig. Sosem láttam enni, és úgy éreztem, hogy valamiféle betegsége lehet, mert gyorsan lefogyott, és csont és bőr lett. Tudtam, hogy nincs annyi étel, amennyi mind a kettőnknek elég lenne, ezért Édesanyám nem is evett, hogy nekem jusson. Egy nap, amikor nem keltett fel, nem várt reggeli az asztalon, bementem a szobájába. A takaró alól csak a rézvörös haja látszott ki. Közelebb léptem, a talpfa megreccsent alattam, anyám még sem ébredt fel. Elhunyt. A könnyeimbe fulladva borultam a mellkasára, csak zokogtam és zokogtam. Elvesztettem mindenkit magam mellől. Édesanyám halála utáni napon erőt vettem magamon, és elhatároztam, hogy értesítem a nagybátyámat a történekről, és mivel a találkozásunkkor elmondta, hogy hol lakik, elmentem hozzá. Nem jött ki, hiába kopogtam. Kis idő múlva a szomszédja szólt ki, Gizi néni, hogy már rég nem lakik itt senki, ne várjak ajtónyitást. Kiderült, hogy Ő volt az, akinek Lacibátyám mindig kiöntötte a lelkét. Elmondta nekem, hogy a nagybátyám fogta a legfontosabb dolgait, és elment, mert lelkiismeret furdalása volt a szeretteim halála miatt. Igen. Ő is abban a tömegben volt, ami végzett az Édesapámmal, és a bátyámmal. Féltékeny volt mindig is, hogy a fivére családot tudott alapítani, Ő pedig nem. Egyedül volt. Se borja, se fia nem volt. Anyám tudta, hogy Laci bátyám milyen ember is volt valójában, ezért nem tartottuk vele a kapcsolatot. Elmondta azt is nekem, hogy a saját nagybátyám szólt titokban a rendőrségnek, hogy az osztálytársaimmal szervezkedésbe kezdünk. Kár volt elmesélnem neki akkor, amikor találkoztunk, hogy bosszút forralok. A rendőrség attól a naptól kezdve figyelt minket. Várták a megfelelő alkalmat, hogy elegendő bizonyítékkal rendelkezzenek ellenünk. Tudta, hogy rá fogok egyszer jönni arra, hogy az Ő kezei volt benne mindenben. Miután ezt megtudtam, végső elkeseredésemben hazamentem. Nem tudtam másra gondolni, csak szegény anyámra. Elkerülhető lett volna, hogy eltávozzon. Ő minden nap csak várva várt. Szeretett volna jobb embert faragni belőlem. Szerette volna, ha viszem valamire az életben. Csalódást okoztam neki. Semmit sem ér az életem, mert nem tudott büszke lenni rám. Ez lett volna a legnagyobb feladatom. Az Édesanyámat szeretni, és törekedni arra, hogy azt az időt, amit vele tölthetek, azt valóban vele töltssem, és ne a politikával, ami végül nem engem, hanem Őt ölte meg Édesapám és bátyám után. Attól félt, hogy majd én halok meg, de Ő távozott el.

„Gyenge lelkem. Ó, hát mi lett veled? Bárcsak újra láthatnálak. Bárcsak újra érinthetnélek. Bár újra elmondanád a sok tanácsot, amit már elmondtál, de én még sem figyeltem rád. Hadd foghassam meg még utoljára a kezeid. Hadd ölelhesselek meg Téged.”- Mondtam a kihűlt, fakó arcát simogatva, és ellilult ajkait nézve feküdtem le mellé. Égetett a könny is, ami lepergett az arcomon. Annyira fáj, hogy jobbnak találtam, ha én is meghalok. Egyedül maradtam. Az üres kis parasztházban csendes reggelek és zokogástól zajos esték követték egymást még egy héten keresztül, amikor kiterveltem ezt. Kiterveltem, hogy véget vetek az életemnek, és a nincstelenségnek. Már nincs veszteni valóm. Mindent elvesztettem, ami fontos volt nekem. Utolsó leveletem olvassátok. Ezt tetted velünk, velem, kedves politika és 56-os forradalom!